

нәзік лирикасы арқылы жас ұрпақтың санасын оятуға тырысты, олардың келешектегі азат өмірін қауіп –қатерден, жат ұғымдардан сейілткісі келді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1 *Аймауытов Ж. Мағжанның ақындығы туралы. Бес арыс: Естеліктер, эсселер және зерттеу мақалалар. Құрастырған Әшімханов Д. – Алматы: Жалын, 1992.*
- 2 *Қирабаев С. Әдебиетіміздің ақтаңдақ беттері. –Алматы: Білім, 1995.*
- 3 *М.Жұмабаев «Таңдамалы» А.2003*
- 4 *М.Жұмабаев «Шығармалары» Өлеңдер, пәмалар, қара сөздер. –Алматы: Жазушы, 1989*
- 5 *С.Мұқанов «XX ғасырдағы қазақ әдебиеті» А. 2008*

References:

1. Aimauytov J. Mağjannyñ aqyndyǵy turaly. Bes arys: Estelikter, eseler jäne zertteu maqalalar. Qūrastyrǵan Äşimhanov D. – Almaty: Jalyn, 1992.
2. Qirabaev S. Ädebietimizdiñ aqtañdaq betteri. –Almaty: Bılım, 1995.
3. M.Jümabaev «Tañdamaly» A.2003
4. M.Jümabaev «Şyǵarmalary» Öleñder, pöemalar, qara sözder. –Almaty: Jazuşy, 1989
5. S.Müqanov «HH ǵasyrdaǵy qazaq ädebieti» A. 2008

ПЕДАГОГИКА МЕН ӘДІСТЕМЕ МӘСЕЛЕЛЕРІ ПРОБЛЕМЫ ПЕДАГОГИКИ И МЕТОДИКИ PEDAGOGI AND METHODOLOGI PROBLEMS

МРНТИ 16.31.51

<https://doi.org/10.51889/2020-4.1728-7804.73>

Акажанова А.,¹Рахимова А.М.²

*^{1,2}Г.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті,
Талдықорған, Қазақстан*

ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ ОҚУШЫНЫҢ ДҮНИЕТАНЫМЫН ДАМУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ

Аңдатпа

Ғылыми мақалада ұлттық ойындар арқылы оқушының дүниетанымын дамытудың педагогикалық шарттары қарастырылған. Ұлттық ойын түрлерін білім беру бағытында қолдану білу, оны білімалушының болмысын дамытуға қолданудағы педагогикалық шарттарының қажеттілігі айқындалған. Ұлттық ойын – ұлттық құндылықтарды тану тәсілі. Ойын балаларға өмірде кездескен қиыншылықтарды жеңудің жолын үйретіп қана қоймайды, ұйымдастырушылық қабілетін қалыптастыратындығымен ерекшеленсе, ұлттық ойын түрлерін оқу үдерісінде пайдалану ұлттық тәрбиелік білім дағдысын қалыптастырады. Тиімді қолданылған ұлттық ойын түрлері мұғалімнің түсіндіріп отырған материалын оқушылардың зор ынтамен тындап, берік меңгеруіне көмектеседі. Өйткені оқушылардың аңсары сабақтан гөрі ойынға ауыңқырап тұрады. Қызықты ойын түрінен кейін олар тез серігіп, тапсырманы ықыласпен сапалы орындайтын болады. Мақалада орта білім беру жағдайында оқушының дүниетанымдық мәдениетін қалыптастырудың педагогикалық шарттарының үш тобы анықталып, білім беру үрдісінде қолдану жолдары нақтыланған. Ұлттық ойындарды сабақ беру үдерісінде ұйымдастыруды талдай келе, оның бірнеше ерекшеліктеріне тоқталған. Мектеп оқушыларының жеке тұлға ретінде дамуына халықтық педагогиканың мұралары, ұлттық тәлім-тәрбие зор үлес қосады. Тәрбие үрдісінде халық педагогикасының тәлімдерін енгізу арқылы ұлттық құндылықтарын қастерлей алатын азамат дайындауға жол ашылады.

Түйін сөздер: ұлттық ойын, педагогикалық шарттар, дүниетаным, орта білім, интеллектуалдық әлеует

Akazhanova A.,¹ Rahimova A.²

^{1,2} Zhetysu state university named after I. Zhansugurov,
Taldykorgan, Kazakhstan

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR DEVELOPING A STUDENT'S WORLDVIEW THROUGH NATIONAL GAMES

Abstract

In the scientific article, pedagogical conditions for the development of the student's worldview through national games are considered. The need for the ability to use national games in the educational direction, pedagogical conditions for its application to the development of the student's personality are determined. The national game is a way to recognize national values. The game is distinguished by the fact that it not only teaches children how to overcome the difficulties encountered in life, but also forms organizational skills, and the use of National Games in the educational process forms national educational and educational skills. Effectively used national games help students to listen with great enthusiasm and firmly master the material explained by the teacher. After all, the desire of students is more in the game than in the lesson. After an exciting game, they will quickly become companions and will willingly perform the task efficiently. The article identifies three groups of pedagogical conditions for the formation of a student's worldview culture in the context of Secondary Education, and clarifies the ways of their application in the educational process. Analyzing the organization of National Games in the teaching process, we focused on several of its features. The heritage of folk pedagogy and national education make a huge contribution to the development of schoolchildren as individuals. Through the introduction of the teaching of folk pedagogy in the educational process, it is possible to prepare a citizen who can respect national values.

Keywords: national game, pedagogical conditions, worldview, secondary education, intellectual potential

Акажанова А.,¹ Рахимова А.М.²

^{1,2} Жетысуский университет имени И. Жансугурова,
Талдыкорган, Казахстан

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ РАЗВИТИЯ МИРОВОЗЗРЕНИЯ ШКОЛЬНИКА ЧЕРЕЗ НАЦИОНАЛЬНЫЕ ИГРЫ

Аннотация

В научной статье рассмотрены педагогические условия развития мировоззрения школьника через национальные игры. Выявлена необходимость использования национальных игровых форм в образовательном направлении, педагогических условий их применения в развитии действительности обучающегося. Национальная игра - способ познания национальных ценностей. Игра отличается тем, что не только учит детей преодолевать трудности, с которыми они сталкиваются в жизни, но и формирует организаторские способности, использование национальных видов игр в учебном процессе формирует национальные воспитательные знания. Эффективно использованные национальные игры помогают учителю с большим энтузиазмом слушать и твердо усвоить изучаемый материал. Ведь тоска учеников больше тяготеет к игре, чем к уроку. После увлекательной игры они быстро и качественно справятся с заданием. В статье определены три группы педагогических условий формирования мировоззренческой культуры учащегося в условиях среднего образования и конкретизированы пути ее применения в образовательном процессе. Анализируя организацию национальных игр в процессе преподавания, остановимся на нескольких ее особенностях. Большой вклад в развитие личности школьников вносят наследие народной педагогики, национальное воспитание. В воспитательном процессе через внедрение принципов народной педагогики открывается путь к подготовке гражданина, способного чтить национальные ценности.

Ключевые слова: национальная игра, педагогические условия, мировоззрение, среднее образование, интеллектуальный потенциал

Кіріспе. Қазіргі білім беру бағытында педагогикалық іс-әрекет негізінде ұлттық құндылықтарға бағытталған оқыту жүйесін дамытуға бағытталған шарттарды оқу-әрекетке ендіру мәселесі қажеттілігі айқын. Педагогикалық жүйе белгілі педагогикалық шарттарды сақтағанда дамиды.

Осы орайда оқушылардың дүниетанымдық мәдениетін мектеп жағдайында дамытуды ұйымдастыру жолдары мен шарттарын қарастыруда жалпы педагогика ғылымындағы қалыптасқан тәжірибеге назар аудардық.

Алдымен шарт дегеніміз не екендігіне талдау жасасак, ол белгілі бір жағдайдың туындауы, тіршілік жасау, оқу, еңбек ету, өзгерістер, түрлендірулер үшін қажетті объектілердің жиынтығы. Әрбір нысанның бір-бірімен тікелей және жанама байланыстары бар, олар белгілі бір шамамен сипатталатындықтан, жиынтық мөлшерде жеткілікті педагогикалық шарттарды құрайды.

Әр құбылыстың ақырғы нәтижесі әсер етуші жеке себептерге ғана емес, ішкі және сыртқы шарттардың нәтижесінің ара қатынасынан туындайды. Ғылыми әдебиет көздерінде «шарт» ұғымына бірнеше анықтамалары берілген.

Шарт - қоршаған ортаның қандай да бір үдерісіне ықпал ететін жағдайлар мен факторларды түсіну деп анықталады [1. 230 б.].

Ғалым В.И.Андреев педагогикалық шарттар мазмұн, әдіс-тәсіл элементтерін жасау және пайдалану, мақсатты түрде іріктеудің, мақсатқа жету үшін білім беруді ұйымдастыру түрлерін пайдаланудың нәтижелерін білдіреді деген тұжырым жасайды [2. 301б.].

Ю.К.Бабанскийдің тұжырымдауынша, кез- келген педагогикалық үдеріс белгілі бір шарттарды сақтаған жағдайда табысты жүзеге асатыны және шарттардың тәрбие мақсаттары мен педагогикалық іс-әрекетті ұйымдастыру үшін ескерілетіндігі мен құрылатындығы айтылған. [3. 170 б.].

«Педагогикалық шарттар» ұғымының өзіне тән белгісі ол оқыту және тәрбие үдерісін құраушылардың барлық элементтерін (мақсаты, міндеті, мазмұны, әдістері, формалары, құралдары) қамтиды.

«Педагогикалық шарттар» мағынасы оқу-тәрбие үдерісінің барлық бағыттарының тиімді қызметін қамтамасыз ету үшін қажетті объективті және субъективті факторлардың жиынтығы және олар тарихи қалыптасып, бейнелер мен түсініктер түрінде айқындалады [4, 205 б.].

Сонымен шарт - бұл белгілі бір объектінің қызмет етуінің негізі болып, объективті және субъективті, қажетті және жеткілікті деп те жіктеледі.

Әдістемесі. Демек, білім беру жағдайында оқушының дүниетанымдық мәдениетін дамытуды ұйымдастыру үдерісіндегі **педагогикалық шарттарды** оқытушы мен білімалушының өзара түсінісуі, бірлесіп әрекет етуге бейімділігі, бірлескен шығармашылық жұмыстарға негізделетін ұлттық ойын түрлерінен жасалған, сонымен бірге ынтымақтастық іс-әрекеттерге жетелейтін, коммуникативтілік қабілеттілікті қалыптастыратын жағымды педагогикалық жағдай деп есептеуге болады. Сондай-ақ, **педагогикалық шарт** оқыту үдерісін тиімді ұйымдастыруға бағытталады. Осы уақытқа дейін оқыту үдерісі «оқытушы-оқушы-оқытушы» тұрғысынан сипатталса, қазіргі білім пирамидасының өзгеруі «оқушы-оқытушы-оқушы» қатынастарының объектілі-субъектілі, субъектілі-объектілі, субъектілі-субъектілі байланыстарына негізделуде. Себебі, жаңартылған білім беру барысында білімалушының өздігінен білім алу бағдарламасын дәстүрлі білім алу шеңберінде ғана емес, әлемдік парадигма деңгейіне сай құрастыруы қажет, әлемдік стандарт деңгейінде бос уақытын ұйымдастыра алуы тиіс. Бұл жағдайда «субъектілік» феноменін маңызды құраушы ретінде шешім қабылдай білу және өзіне жауапкершілік алу, дербестік, тәуелсіздік, мақсатқа ұмтылушылық құрайды. Сондықтан білімалушылардың өздігінен білім алу үдерісіне саналы сұранысы оқушының интеллектуалды әлеуетін белсендіру болып табылады. Субъектілікті тұлғаның дүниетанымдық мәдениетін қалыптастыруға әсер ететін өзін және өзінің даму жағдайын өзгертуге қабілетті адамның жасампаздық, белсенділік ұстанымы деп түсінеміз.

Осыдан педагогикалық шарттар қойылған мақсат пен міндеттерге қол жеткізуді қамтамасыз ететін оқу-тәрбие үдерісінің мазмұны мен оны ұйымдастыру түрлерінің объективті және оларды іске асырудың материалдық мүмкіндіктерінің жиынтығы, жоспарланған нәтижені қамтамасыз ететін, міндетті түрде сақтауды қажет ететін сыртқы талаптар ретінде олардың іс-әрекетте жүзеге асырылуы жоғарыда санамалап берілген педагогикалық шарттардың қызметтік жүйесіне тікелей байланысты.

Ұлттық ойын түрлерін білім беру бағытында қолдану білу, оны білімалушының болмысын дамытуға қолданудағы педагогикалық шарттарының қажеттілігіне тоқталсақ, Адамның жас ерекшелігіне қарамай, яғни адамды балалық шағынан бастап кәрілікке жеткенше ойын қажеттілігі жетелеп отырады. Ал жас баланың ой-өрісі ойын арқылы дамиды. Ұлттық ойын барысында адамгершілік қасиеттері, өмірге деген көзқарасы, ұлттық құндылықтарға деген қызығушылығы қалыптасады. Ұлттық ойын арқылы сыныптағы нашар оқитын оқушыларды да сабаққа нәтижелі тартуға болады.

Әрбір ойынның бала үшін білімділік мақсаты ғана емес, тәрбиелік, танымдық мақсаты зор

Кез-келген сабақтың үлкен тәрбиелік әлеуеті бар, сондықтан да мұғалімге балаға зиян келтірмеу жауапкершілігі жүктеледі. Әдістемелік дұрыс құрылған сабақ өзінің әрбір сәтімен тәрбиелейді, материалды өзекті, қажет және қызықты етеді.

Біз орта білім беру жағдайында оқушының дүниетанымдық мәдениетін қалыптастырудың педагогикалық шарттарының үш тобын бөліп көрсетеміз:

- *ақпараттық шарттар* бұл оқушының дүниетанымдық мәдениетін қалыптастыру үдерісінің танымдық негізін сипаттайды (мазмұндық жағынан оқушыға ақпарат беруді қамтамасыздандыратын, дүниетанымдық мәдениетін қалыптастыру мәселесін шешуге мүмкіндік беретін білім мазмұнын айқындайды);

- *технологиялық шарттар* оқушының дүниетанымдық мәдениетін қалыптастыру үдерісінің әдістемелік негізін қамтиды (дүниетанымдық мәдениетін жобалауды, оқу-тәрбие үдерісінде әртүрлі жұмыс формаларын, әдіс-тәсілдерін, амал-жолдарын ұйымдастыру арқылы жүзеге аспақ);

- *тұлғалық шарттар* оқушының дүниетанымдық мәдениетін қалыптастыру үдерісінің психологиялық-акмеологиялық негізін айқындайды (субъектілердің әлеуметтік тәжірибесін байыту, оларды кәсіби іс-әрекетке енгізу, тұлғаның дүниетанымдық мәдениетінің көріну ортасына эмоционалды-құндылық қарым-қатынасын белсендендіру және т.б. тұлғалық сапаларын қалыптастырады).

Әрбір педагогикалық шарттарға жеке-жеке тоқталсақ, *біріншіден*, ақпараттық қамтамасыздандыруды *мазмұндық* жағынан ұйымдастыруға көмектеседі. Тұлғалық-бағдарлық, іс-әрекет және таным теорияларына сүйене отырып, тұлғаның дүниетанымның бірізділікпен жүйеленуін қамтиды, оқушылардың тұлғалық мүмкіндіктерінің диагностикасын енгізетін, тұлғаның дамуына психологиялық – педагогикалық қолдау көрсететін, оқу-тәрбие үдерісінің тұлғалық-бағдарлық бағытын күшейтуді қамтамасыз етеді. Сонымен бірге бұл шарттар педагогикалық және білім алушылар ұжымында адамгершілік-психологиялық климатты (ахуалды) сақтау, педагогикалық ынтымақтастықты іске асыру, дүниетанымдық мәдениетті қалыптастыруға бағытталған іс-әрекетте осы үдеріске қатысушылардың субъектілік қарым-қатынасын сипаттайды.

Екіншіден, орта білім беру жағдайында тұлғаның дүниетанымдық мәдениетін қалыптастырудың әдістері мен тәсілдері; оның мазмұны мен құралдарының эксперименттік-тәжірибелік жұмыста тексерілуі. Бұл шарттар қазіргі ақпараттық қоғам жағдайында кешенді педагогикалық міндеттерді шешудің қажеттілігін дәлелдейтін ақпараттық-коммуникативтік технологияны қолданып жүзеге асыруды; әрбір адамның тұлғалық ерекшелігін, деңгейін ескеруді; мақсатқа бағытталған рефлексияны жүзеге асыруды; магистранттардың әрекетін танып білуге оқытушының дайындығын қалыптастыруды және жалпы бұл үдерісті әдістемелік тұрғыдан қамтамасыздандырады.

Үшіншіден, іс-әрекетті ұйымдастыру кезінде оқушылар мен оқытушылар арасында ортақ іс пен мүддеге деген бірыңғай ынтымақтастық көңіл-күйдің орнауы; оқушылар қиындыққа кездескен кезде оқытушылардың көмекке келуі; оқушылардың іс-әрекетін бақылап – марапаттау; атқарылған істі қорытындылау, оқушының қол жеткен табыстарына көпшілік болып қуана білу; сыныпта оңтайлы педагогикалық көңіл-күйдің (атмосфераның) орнауы; жеке тұлғаның қоғамның талаптарына сай әлеуметтенуі; сынып алдында тұрған ортақ мақсатты дұрыс белгілеу, соған сәйкес атқарылатын іс-шараларды дұрыс жоспарлау; жоспарланған міндеттердің әркімнің іскерлік қабілетіне қарай дұрыс бөлініп берілуі. Олар диагностика, тиімді ұйымдастырушылық құрылымын, механизмін меңгеруді; білім алушы тұлғасының өзін-өзі басқаруын, өзін-өзі бақылауын ұйымдастыруды; педагогикалық талдауды және ақпараттық-коммуникативтік технология құралдарымен тұлғаның дүниетанымның қалыптасуының алдын алудың белсенді тәжірибелік-бағдарлық формалары мен әдістерін пайдалануды; оқу-тәрбие үдерісінің технологияландыру жақтарын қамтамасыздандырады.

Сонымен бірге жоғарыда бөліп көрсетілген шарттар тобынан басқа дүниетанымдық мәдениетті қалыптастырудағы *ерекше маңызға ие педагогикалық шарттарды* атап көрсетуге болады: тұлғаның дамыту өлшемдері мен оқытудың мазмұнын жобалау; оқушылардың мақсатты түрде дүниені қабылдауы, жүйелі түрде сезінуі, дүниені түсіну икемділігінің қажеттілігі; әлеуметтік-мәдени іс-әрекеттегі тұлғаның жекелік әлеуеті; оқу және кәсіби іс-әрекетте көріну деңгейлері; дүниетанымдық мәдениеттің қалыптасуын бағалау және бақылау деңгейлері. Осының барлығы *дүниетанымдық мәдениетін дамытудың білім беру ортасын құруды қажет етеді*.

Нәтижелер. Осы орайда Б.А.Тұрғынбаеваның біліктілікті арттыру жүйесіндегі *дамытушылық орта* - әлеуметтік-мәдени кеңістіктің бір бөлігі, субъектілердің шығармашылық жағдайындағы өзара әрекеттесетін аймағы [5. 56 б.] деген тұжырымын басшылыққа ала отырып, оқушының дүниетанымдық мәдениетін орта білім беру жағдайында *маңызды шарт ретінде қалыптастырушы ортаға* ерекше назар аудардық.

Ортаның негізгі аспектілері: кәсіби және тұлғалық әрекеттесу; кәсіби және тұлғалық өсу; кәсіби ізденісті ынталандыру; кәсіби шебер тұлғалардың қарым-қатынасқа түсу барысында өзара ынтымақтасуы.

Орта жасаудың негізгі қағидалары: оқу топтарының ұйымшылдығы; тұлғааралық қарым-қатынастың синтониялық моделін қалыптастыру траекториясын анықтап, білім алушылардың жеке ерекшеліктеріне және сұраныстарына негізделуі; білім алу үшін топтарда жағымды психологиялық ахуалдың болуы; ашық пікір алмасулар мен білім алудағы еріктілік пен еркіндік.

Ортаның параметрлері: білім алушының өзімен, өзге этнос өкілдерімен әрекеттесу кеңістігі; қатысушылар, олардың мәдени-құндылық бағдарлары, қызығушылықтары мен мүмкіндіктері, этникалық ерекшеліктері.

Ортаның позициялары: өзгелерге үлгі көрсету; басқалармен біртұтастықта болуға ұмтылу; жағдайды ортаның ортақ көзқарасына сай бағалау және бақылау; өзгенің тұлғалық ерекшеліктерін бағалай білу.

Демек *орта білім беру жағдайында тұлғаның дүниетанымдық мәдениетін қалыптастырушы орта дегеніміз* – тұлғаның әлеуметтік, мәдени, танымдық аумақтарын қалыптастыруға бағытталған, мақсатты шығармашылық аймақ болып табылады.

Сонымен бірге бұл педагогикалық шарттардың іс-әрекетте жүзеге асырылуы дүниетанымның өзіндік атқаратын қызметіне тікелей байланысты.

Жалпы ғалымдар тұлғаның дүниетанымдық мәдениетін эмоционалды және ерік-жігер компоненттерінің диалектикалық бірлігі ретінде қарастыра отырып, оны интеллектуалдық (білім жүйесін меңгеру), жеке көзқарас (қарым-қатынас, себеп-салдар, бағыт-бағдар) пен тәжірибе (білімді жүзеге асыру) сияқты тұлға құрылымының негізгі бөліктерінен тұрады деп есептейді.

Ендігі кезекте сызба нұсқадағы тұлғаның дүниетанымдық мәдениетін қалыптастырудағы әрекет ету жүйелеріне мазмұндық сипаттама беріледі.

І Оқу үдерісі, пәндік жүйе. Сабақ ұғымы оқыту жұмысын ұйымдастырудың мақсатын, мазмұнын, оқытудың әдістері мен жабдықтарын сипаттайды. Негізгі сипаттамалардың ішінде сабақтың мақсаты негізгі рөл атқарады. Тұлғаның дүниетанымдық мәдениетін орта білім беру жағдайында қалыптастыру – оқытудың білім беру мақсатынан туындайды.

И.С.Якиманскаяның айтуынша, білім беру үдерісі білім алушы мен оқытушының оқу диалогы негізінде жүреді. Оқу диалогы бағдарламалық әрекетті бірге құруға бағытталған және ол мына қағидаларға сүйенеді [б. 89 б.]:

- білім беру – бұл тұлғаның түрлі қабілеттерінің дамуы мен тұрақтануы жүретін адамның белсенді, жан-жақты, қоғамдық құндылыққа ие іс-әрекеті;

- білім беру – бұл екі құрамдас бөліктердің бірлігі: оқыту және оқу; бұндағы оқу – адамның жеке қажеттіліктеріне, өмірлік мақсаттарына, ұмтылыстарына, қызығушылықтарына сәйкес тұлғалық дамуы нәтиже ретінде танылатын үдеріс;

- білімділік көрсеткіштері – дербестік, белсенділік, шығармашылық, ойдың өзгергіштігі.

Сабақ жағдайында білім берудің негізгі міндеті – оқытушының басшылығымен білім алушыларға берілетін мағлұматтарды саналы түрде меңгерту, алған білімді іс жүзінде қолдана білуге дағдыландыру, іскерлікке үйрету, адамға қажетті қасиеттер қалыптастыру [б. 191-192 б.].

Тұлғаның дүниетанымдық мәдениетін орта білім беру жағдайында дамытуды ұйымдастырудың сабақ-пәндік жүйесінде өткізілуіне қарай: дәстүрлі тәжірибелік сабақтар, мазмұнына қарай: жаңа білімді беру сабағы, қайталау сабағы, бекіту сабағы, аралас сабақ және т.б. бөлінесе; коммуникативтік формасына қарай: тұлғаға бағдарланған сабақ, ұжымдық технологияға бағытталған сабақ, диалог пен топқа негізделген сабақ және т.б. бөлуді жөн санадық.

Орта білім беруді ұйымдастырудың әр алуан формалары бар екені белгілі: дәстүрлі, тәжірибелік оқулар және оның түрлері –зертханалық жұмыстар, практикум, өзіндік жұмыс, оқушының оқу-зерттеу жұмыстары т.б. Оқытуда оқушының белгілі бір дидактикалық міндеттерді шешуі үшін танымдық қызметтік басқару тәсілдері ретінде айқындалады. Өзіндік жұмыс, оқытуды ұйымдастыру түрлері ретінде анықталады, себебі, олар оқытудың мазмұны мен әдістерін жүзеге асыру шеңберіндегі оқушылар мен оқытушылардың өзара іс-әрекетін іске асыратын әдіс болып есептелінеді. Орта мектептерде білім беруді ұйымдастыру сыныптық және сыныптан тыс әдістермен іске асырылады, әрқайсысында оқушымен оқу жұмысын ұйымдастырудың жаппай, топтық және жеке түрлері іске асады. Оқу пәнін ұйымдастырудың дәстүрлік түрін топтастыруға болады.

«Білім жүйесіндегі басым міндеттердің бірі тұлғаның шығармашылық және рухани қабілеттерін дамыту, салауатты өмір салты құндылықтарының берік негіздерін қалыптастыру, сондай-ақ, жеке даралықты жетілдіруге жағдайлар жасау жолымен сана-сезімді байыту болып табылады» [7. 256 б.]

Біздің жағдайымызда, сабаққа қатысушылар әлі ой-өрісі құбылмалы, шығармашылық тұрғыдан өзін-өзі көрсетудің, мінез-құлық мәдениеті мен дағдыларын дамытуды қажет ететін орта мектеп буыны. Олай болса, оқушының дүниетанымдық мәдениетін орта білім беру жағдайында дамытуды ұйымдастыру үдерісіне аса көңіл бөлу қажет. Орта мектеп алдында тұрған міндет – оқушыларға білім бере отырып, ойлау қабілетін дамыту, қызығушылығын арттыру, оқуға ынтасын ояту, ұлттық құндылықтарға деген сүйіспеншілігін дамыту. Орта мектеп жағдайында ұлттық ойындарды қолдану арқылы оқушы өз іс-әрекетінде қолдануға машықтанады, оқуға деген ынтасы оянады. Қ.Жарықбаевтың еңбектерінде баланың логикалық ойлауын дамыту, ұғымдар туралы түсініктерін дамыту-науқандық жұмыс емес. Ол әрбір сабақ барысында, мектептегі барлық тәлім-тәрбие үдерісі барысында ұдайы жүргізілетін жұмыс. Ол қандай пән болмасын, ойлаудың формаларын жіктеп, талдап, салыстыра отырып, көңіл бөлген жөн. Әдетте, сабақтық оқыту жүйесінің бірнеше типтері бар екені белгілі. Дегенмен, сабақтың түрлерін талдай отырып, диалог пен топқа негізделген сабаққа баса назар аудардық. Себебі, көзқарастары қалыптасқан, білімді азаматтардың дүниетанымдық мәдениетін орта білім беру жағдайында дамытудың бірден бір жолы ұлттық ойындарды пайдалана отырып білім беру деп тұжырымдадық.

Тәуелсіздік алған жылдардан кейін еліміздің алдындағы өзекті мәселелердің бірі – жаңа заман талабына жауап бере алатын мемлекеттің ұлттық идеясын жасау мәселесімен қатар, қазіргі модернизациялану жағдайында қоғам өміріндегі ұлттық идеяның алатын орнын анықтап, рухани жетілу, адамгершілікті дамыту, идеологиялық біріктіру қызметтерін кеңейту мүмкіндіктерін іздестіру қажеттілігі туды. Осы бағытта ұлттық ойындар арқылы оқушының білім кеңістігін дамытып қана қоймай, ұлттық құндылықтарға деген сүйіспеншілігін дамытудың әдістемелік бағдарын жүйелеп алғанмыз дұрыс.

Қорытынды. Ұлттық ойындарды сабақ беру үдерісінде ұйымдастыруды талдай келе, оның бірнеше ерекшеліктерін атауға болады: Бірінші, сабаққа барлық қатысушылар бір деңгейде қаратылады. Осы мақсатта сабаққа қатысушыларды талқылау үдерісіне қатысуға мүмкіндік беретін технологияны қолдану. Екінші, білім алушылардың психологиялық даярлығына қамқор болуды қамту. Сабаққа қатысушылардың барлығы бірдей жұмыстың қандай да бір түріне тікелей қатысуға психологиялық дайын болмауы мүмкін. Осыған орай, сергіту, қатысушыларды жұмысқа белсенді қатысуымен мақтау, білім алушының өзін дамытуға мүмкіндік беру. Үшінші, қатысушылардың саны мен білім беру сапасы тікелей бірлікте болады. Төртінші, жұмысқа арналған орынды даярлауға көңіл бөлу қажет. Бесінші, сабақтың жүру барысы мен тәртібіне аса мән беру ерекшелігінде. Қорыта айтқанда, ұлттық ойындарды пайдалана отырып, білім беру бір мезгілде бірнеше міндетті шешуге мүмкіндік

жасайды. Ең бастысы - ол коммуникативтік білік пен дағдыны дамытады, білім алушы тұлғалар арасында эмоционалдық байланыс орнатуға көмектеседі, тәрбиелік міндетті қамтамасыз етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қалиев С. Қазақ этнопедагогикасының теориялық негіздері мен тарихы. – Алматы: Білім, 2003. – 280 б.
2. Кожамметова К.Ж. Казахская этнопедагогика: методология, теория, практика - Алматы: Ғылым, 1998. - 317 с.
3. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. Қазақстан Республикасының жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жүйесі: Дамудың жетістіктері мен болашағы. - Астана, 2008. - 95 б.
4. Төлеубекова Р.К. Қоғам дамуының жаңа кезеңіндегі адамгершілік тәрбиенің теориялық-әдіснамалық негізі. - Алматы:Комплекс, 2001. – 295 б.
5. Бөлеев Қ. Болашақ мұғалімдерді оқушыларға ұлттық тәрбие беруге дайындаудың теориясы мен практикасы. – Алматы: Ғылым, 2001. - 343 б.
6. Шалғынбаева Қ.Қ. Қазіргі жастардың әлеуметтік-тұлғалық мәселелері // Педагогика және психология журналы. - Алматы, 2010. - №1.- Б. 109-112.

References

1. Qaliev S. Qazaq etnopedagogikasynyñ teorialyq negızderi men tarihy. – Almaty: Bilim, 2003. – 280 b.
2. Kojahmetova K.J. Kazahskaia etnopedagogika: metodologia, teoria, praktika - Almaty: Gylym, 1998. - 317 s.
3. Qazaqstan Respublikasy Bılım jáne ǵylym ministrlyǵı. Qazaqstan Respublikasynyñ joǵary jáne joǵary oqu ornynan keiingi bılım beru júiesi: Damudyñ jetistikteri men bolaşaǵy. - Astana, 2008. - 95 b.
4. Töleubekova R.K. Qoǵam damuynyñ jaña kezeñindeǵı adamgerşilik tärbienniñ teorialyq-ädisnamalyq negizi. - Almaty:Kompleks, 2001. – 295 b. .
5. Böleev Q. Bolaşaқ müǵalimderdi oquşylarǵa ülttyq tärbie beruge daiyndaudyñ teoriasy men praktikasy. – Almaty: Ǵylym, 2001. - 343 b.
6. Şalǵynbaeva Q.Q. Qazırǵı jastardyñ äleumettik-tülǵalyq mäseleleri // Pedagogika jáne psihologia jurnalı. - Almaty, 2010. - №1.- B. 109-112

МРНТИ 14.35.09

<https://doi.org/10.51889/2020-4.1728-7804.74>

Акан Г.,¹ Рахимжанова С.К.²

*^{1,2} Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті,
Алматы, Қазақстан*

ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДА СТУДЕНТТЕРДІҢ КӘСІБИ ҚАСИЕТТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аңдатпа

Бұл мақалада қоғамның дамуына сәйкес жоғары оқу орындарында болашақ мамандарды даярлау және жеке тұлғаға, студентке қойылатын талаптар туралы айтылады. Әлеуметтік сұраныс бойынша жоғары оқу орындарында болашақ маман даярлау деңгейіне талаптардың күшейтілуімен байланысты болашақ маманның өзіне де жеке тұлға ретінде қойылатын талаптардың өте жоғары екені белгілі. Сонымен қатар жоғары оқу орындары студенттерінің мотивациялық кәсіптік даярлығын қалыптастыруды тұрақты бағдар мен мотивтер жүйесі тұрғысынан қарастырған. Кәсіптік даярлық барысында тұлғаның дамуы жүзеге асады. Кәсіптік тұлғаның қалыптасуы оның мамандықты